

2. Чигілейчик С.Л., Петрик І.А., Овчинников О.В., Кирилах С.В. Досвід впровадження адитивних технологій при ремонті деталей ГТД зі сплавів ЕП 648 ВІ (ХН50ВМТЮБ-ВІ) в умовах серійного виробництва. *Авіаційно-космічна техніка і технологія*. 2022. № 1(177). С.57-64. DOI: 10.32620/aktt.2022.1.07

УДК 669.35:621.74.011

Т.В. Кімстач^{1,2}, А.П. Білий¹, О.П. Білий¹, В.Ф. Мазорчук¹, Ю.С. Воронко¹

¹Український державний університет науки і технологій (УДУНТ), Україна

²Інститут чорної металургії ім. З. І. Некрасова НАНУ, Україна

ВЛИВ ЛЕГУЮЧИХ ЕЛЕМЕНТІВ ЛИВАРНИХ БЕЗОЛОВ'ЯНИХ БРОНЗ НА ЇХ РІДКОПЛИННІСТЬ

Рідкоплинність – один із ливарних параметрів, що характеризує ливарні сплави з точки зору можливості повного заповнення їх розплавами робочих порожнин ливарних форм.

З метою дослідження впливу легуючих елементів ливарних безолов'яних бронз на їх рідкоплинність в роботі, перш за все, визначали величини відносної (щодо бронзи марки БрА9ЖЗЛ) рідкоплинності (РВ) ливарних бронз, які заливали в ливарні форми з перегрівом на 100...110 °С вище їх температури ліквідус.

Температуру ліквідус кожної з бронз визначали за результатами термографування затвердіння розплавів бронз у піщаній склянці. Під час термографування температуру вимірювали хромель-алюмелевою термопарою в комплекті з електронним потенціометром. З метою підвищення точності вимірювання використовували термоелектроди діаметром 0,3 мм, у яких гарячий спай діаметром 0,5 мм попередньо покривали шаром суспензії рідкого скла з пилоподібним кварцом товщиною до 0,1 мм.

Рідкоплинність оцінювали довжиною залитого каналу спіральної проби, виконаної в півформах з піщано-глинистої суміші. Довжину спіральної проби вимірювали лінійкою з точністю до 1 мм. Хімічний склад сплавів визначали на прецизійному аналізаторі EXPERT 4L.

Для плавки бронз використовували шихтові матеріали технічної чистоти в числі яких: мідь катодна марки М2, алюміній марки АІ99,7, кремній марки Кр1, марганець металевий Мн95, сталь марки Ст3.

ЛИТВО.МЕТАЛУРГІЯ. 2025

Плавку бронз проводили в індукційній печі з графітовим тиглем, з використанням деревного вугілля для захисту дзеркала розплаву від впливу повітря. Після розплавлення наважок шихти температуру розплаву в тиглі доводили до 1200 ± 10 °С, розкислювали розплав фосфористою міддю, знижували температуру розплаву до температури заливки (t) і через 1 хвилину розплав з тигля заливали в ливарну форму. Результати дослідження хімічного складу та вимірів РВ приведено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Результати вимірів РВ

Марка бронзи	Масовий вміст хімічних елементів, %						t, °C	РВ
	Cu	Al	Fe	Ni	Mn	Si		
БрА9ЖЗЛ	87,95	8,97	3,02	0,03	0,02	0,01	1130	1,00
БрА10Мц2Л	89,85	10,10	0,01	0,02	0,01	0,01	1110	0,52
БрА10ЖЗМц2	87,10	9,91	2,96	0,01	0,02	0,00	1150	0,81
БрА10Ж4Н4	81,68	10,14	4,05	4,11	0,01	0,01	1210	0,86
БрА11Ж6Н6	76,91	10,98	5,92	6,14	0,03	0,02	1180	0,80
БрК4Мц1	94,8	0,00	0,02	0,00	1,11	4,07	1100	0,81

З даних таблиці 1 витікає, що з числа використаних бронз найбільшу рідкоплинність має бронза марки БрА9ЖЗЛ, найменшу – бронза БрА10Мц2Л.

Використовуючи дані таблиці 1 склали наступну систему лінійних рівнянь:

$$\begin{cases} 87,95 \cdot \text{Cu} + 8,97 \cdot \text{Al} + 2,96 \cdot \text{Fe} + 0,03 \cdot \text{Ni} + 0,02 \cdot \text{Mn} + 0,01 \cdot \text{Si} = 1,00; \\ 89,85 \cdot \text{Cu} + 10,1 \cdot \text{Al} + 0,01 \cdot \text{Fe} + 0,02 \cdot \text{Ni} + 0,01 \cdot \text{Mn} + 0,01 \cdot \text{Si} = 0,52; \\ 87,10 \cdot \text{Cu} + 9,91 \cdot \text{Al} + 2,96 \cdot \text{Fe} + 0,01 \cdot \text{Ni} + 0,02 \cdot \text{Mn} + 0,00 \cdot \text{Si} = 0,81; \\ 81,68 \cdot \text{Cu} + 10,14 \cdot \text{Al} + 4,05 \cdot \text{Fe} + 4,11 \cdot \text{Ni} + 0,01 \cdot \text{Mn} + 0,01 \cdot \text{Si} = 0,86; \\ 76,91 \cdot \text{Cu} + 10,98 \cdot \text{Al} + 5,92 \cdot \text{Fe} + 6,14 \cdot \text{Ni} + 0,03 \cdot \text{Mn} + 0,02 \cdot \text{Si} = 0,80; \\ 94,80 \cdot \text{Cu} + 0,00 \cdot \text{Al} + 0,02 \cdot \text{Fe} + 0,00 \cdot \text{Ni} + 1,11 \cdot \text{Mn} + 4,07 \cdot \text{Si} = 0,81. \end{cases}$$

Вирішення складеної системи лінійних рівнянь здійснили методом Крамера. Результати розрахунків коефіцієнтів регресії узагальненого рівняння наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Коефіцієнти регресії

Хімічний елемент	Si	Fe	Cu	Ni	Al	Mn
Коефіцієнти регресії	0,4741	0,1229	0,0248	0,0128	-0,16655	-3,1279

З аналізу коефіцієнтів регресії таблиці 2 витікає, що в безолов'яних бронзах при масовому вмісті міді ~77...95%, алюмінію ~0...11%, заліза ~0...6%, нікелю ~0...6%, марганцю ~0...1,1% та кремнію ~0...4% рідкоплинність найбільше підвищує кремній. Значно

в меншому ступені рідкоплинність підвищують залізо, мідь та нікель. В той же час, алюміній та особливо марганець зменшують рідкоплинність безолов'яних бронз. При цьому від'ємний характер впливу марганця на рідкоплинність у 18 разів більший ніж у алюмінію.

УДК 621.74.002.6:669.131.6

В.В. Кудін¹, В.Г. Єфременко^{2,3}, В.М. Сажнів¹, М.О. Кармазін¹, О.М. Шалдін¹

¹ Національний університет «Запорізька політехніка», Запоріжжя, Україна

² Приазовський державний технічний університет, Дніпро, Україна

³ Institute of Materials Research, Slovak Academy of Science, Kosice, Slovakia

ВПЛИВ ЛЕГУВАННЯМ ВАНАДІЄМ І ТЕРМІЧНОЇ ОБРОБКИ НА СТРУКТУРУ ТА ВЛАСТИВОСТІ ВИСОКОМАРГАНЦЕВОЇ СТАЛІ

Незважаючи на багатолітній досвід виробництва високомарганцевої сталі, чисельні дослідження впливу різних факторів на комплекс її властивостей, питання підвищення якості сталевих виливків зберігають свою актуальність [1]. Навіть однотипні вилівки з цієї сталі, в практично однакових умовах експлуатації відрізняються між собою за стійкістю (терміном експлуатації) в 2-5 рази [2]. Цей факт свідчить про те, що резерви покращення якості високомарганцевої сталі залишаються ще далеко не вичерпаними [3]. Одним із головних напрямків підвищення якості виливків із високомарганцевої сталі є застосування раціонального легування і модифікування [4, 5].

В даній роботі вивчали вплив легування ванадієм на структуру та властивості виливків із високомарганцевої сталі 110Г13Л, а також вдосконалювали режим термічної обробки. Сталь виплавляли на кафедрі «Машин і технології ливарного виробництва» НУ «Запорізька політехніка» методом переплаву в індукційній печі ІСТ-0,16. Після розплавлення шихти, рідкий метал нагрівали до температури 1600°C, яку контролювали вольфрам-молібденовою термопарою. Для легування сталі використовували ферованадій марки FeV80. На кафедрі проводили механічні випробування та металографічний аналіз. Дослідження виливків проводили на литих та термооброблених при 1050°C зразках.

В сталі, легованої ванадієм, крім основної карбідної та фосфідної фаз, відбувалося утворення додаткової фази, збагаченої ванадієм. Ванадієві виділення являли собою округлі або багатогранні частини, розташовані як усередині зерен, так і в прикордонних зонах. Металографічними дослідженнями було встановлено, що неметалеві включення мають розмір від 0,05 мкм до 10 мкм. Кількісний аналіз карбідного осаду